

Elämänlaatu Kroatiaassa, entisessä Jugoslavian tasavallassa Makedoniassa ja Turkissa

Tiivistelmä

Johdanto

Tässä raportissa analysoidaan kattavasti elämänlaatua kolmessa EU:n ehdokasmaassa eli Kroatiaassa, entisessä Jugoslavian tasavallassa Makedoniassa ja Turkissa, ja esitetään päätöksenteon kannalta tärkeitä havaintoja.

Havainnot perustuvat Euroopan elin- ja työolojen kehittämissäätiön (Eurofound) toiseen Euroopan elämänlaatututkimukseen (EQLS 2007). Elämänlaatua analysoidaan sosiaalisen elämän eri osa-alueilla niin objektiivisten kuin subjektiivistenkin indikaattorien perusteella. Raportissa tarkastellaan kotitalouksien käsitystä omasta taloudellisesta tilanteestaan, perhe-elämää, asumista ja ympäristöä, terveyttä ja terveydenhuoltoa, yhteiskunnan laadullisia tekijöitä kansalaisten näkökulmasta ja ihmisten käsitystä omasta hyvinvoinnistaan sekä näiden osatekijöiden välisiä suhteita. Raportissa tutkitaan näitä aloja yksityiskohtaisemmin ja tehdään vertailuja eri yhteiskuntaryhmien kesken sekä valtioiden sisällä että niiden välillä, jolloin saadaan selville välttämätöntä tietoa valtioiden taustojen ymmärtämistä ja tulevan politiikan suunnittelua varten.

Taustaa

Ehdokasmaiden profiilit ja kehityskulut poikkeavat toisistaan, mutta kaikki ne ovat sitoutuneita liittymistä valmisteleviin uudistuksiinsa, joilla ne osaltaan edistävät yhteisen poliittisen alueen ja yhteisten sääntöjen luomista EU:n jäsenvaltioiden kanssa.

Eurooppa 2020 -strategiassa määritetään ensisijaiset älykästä, kestävä ja osallistavaa kasvua koskevat tavoitteet. Strategiassa tarjotaan myös puitteet, joille jäsenvaltiot voivat perustaa omat uudistuspyrkimyksensä. Elämänlaatua koskevien seikkojen tutkiminen voi auttaa arvioimaan, miten näihin tavoitteisiin pyrkimisessä on edistytty. Osa tavoitteista, joilla pyritään saattamaan väestöä osaksi työvoimaa, pelastamaan väestönosa köyhyydestä ja laajentamaan koulutuksen kattavuutta, voivat suuruusuntaisuudessaan olla hyvin haastavia näille valtioille. Raportissa esitetään muutamia ehdotuksia siitä, miten ponnistelut olisi kohdennettava.

Vanhempien ja uudempien jäsenvaltioiden sekä ehdokasmaiden väliset erot elämänlaadun ja sosiaaliturvan rakenteen osalta tekevät haastavaa valtioiden taustan ymmärtämisestä, heikoimmassa asemassa olevien yhteiskuntaryhmien tilanteeseen puuttumisesta sekä Euroopan maiden koheesiota tehokkaasti parantavien keinojen löytämisestä. Raportissa tarjotaankin keinoja tarkastella järjestelmää, jolla indikaattoritietoja seurataan ja kerätään eri maissa.

Keskeiset havainnot

Tyytyväisyys elämään yleisesti on tarkastelluissa valtioissa selvästi alhaisempaa kuin EU:n 27 jäsenvaltiossa (EU-27), ja tämä liittyy suurelta osin köyhyyteen. Vähän koulutettujen, työmarkkinoiden ulkopuolella olevien ja maaseudulla asuvien ongelmana ovat riittämättömät tulot ja aineellinen puute. Sosiaalisen syrjäytymisen moninaiset ulottuvuudet liittyvät riittämättömiin tuloihin, puutteellisiin työoloihin ja työpaikkojen epävarmuuteen, hoivapalveluiden puutteeseen ja heikkoon terveydentilaan.

Epävirallisen talouden laajuudella, joka vaihtelee maittain, on vaikutusta elämänlaatuun, sillä virallisen työelämän ulkopuolella olevat mainitsevat työssäkäyviä useammin epäkohtia terveys- ja hyvinvointiasioissa, aineellisessa hyvinvoinnissa ja asumisen laadussa.

Vaikka asunnon omistaminen on näissä valtioissa hyvin yleistä, asumiskustannukset ovat raskas taakka erityisesti entisen Jugoslavian tasavallan Makedonian sekä Turkin kansalaisille. Asuntokanta on fyysisiltä ominaisuuksiltaan usein puutteellista, koska omistajilla ei ole varaa korjauksiin tai parannuksiin. Kaupunkialueiden väestö on myös muita enemmän huolissaan ympäristöongelmista.

Perheillä on erityisen suuri merkitys ehdokasmaissa niin henkilökohtaisen hyvinvoinnin kannalta kuin tuen lähteenä. Tämä liittyy osittain perinteisiin kotitalouksien rakenteisiin, vaikka ne ovatkin muuttumassa, mikä on kaikkein selvintä Kroatiaassa.

Miehet osallistuvat kuitenkin edelleen kotitaloustöihin vähemmän kuin naiset tai EU-27:n miehet.

Sukupuolten välinen eriarvoisuus on huomattavaa, ja naiset mainitsevat enemmän epäkohtia kuin miehet. Naisten osallistuminen työmarkkinoille on yleisesti vähäistä, ja niin miesten kuin naistenkin työssäkäynnille on ominaista pitkät työpäivät sekä työn ja yksityiselämän välinen huono tasapaino. Noin 45 prosenttia naisista kaikissa kolmessa valtiossa ilmoitti hoitavansa ja kasvattavansa lapsia päivittäin (vastaava luku EU-27:ssä on 35 prosenttia). Kun tarkastellaan ainoastaan sellaisia naisia, joilla on lapsia, hoitoon ja kasvatukseen päivittäin osallistuvien osuus on myös korkeampi kolmessa ehdokasmaassa – 53 prosenttia Kroatiaassa ja entisessä Jugoslavian tasavallassa Makedoniassa ja 59 prosenttia Turkissa (EU-27:ssä 45 prosenttia).

Epäviraalisella sosiaalisella tuella on jokaisessa valtiossa hyvin suuri merkitys sille, miten tyytyväisiä ihmiset yleisesti ovat elämäänsä. Tämä viittaa siihen, että epävirallinen sosiaalinen tuki saattaa näissä maissa korvata muiden Euroopan maiden sosiaaliturvainstituutiot.

Myötämielisyys julkisia palveluja kohtaan ja luottamus instituutioihin vaihtelevat ehdokasmaissa. Kroatiaassa ja entisessä Jugoslavian tasavallassa Makedoniassa epäluottamus instituutioita kohtaan on leimallista, ja niissä on kenties kiinnitettävä huomiota hallinnon avoimuuteen liittyviin kysymyksiin, kun taas Turkissa ihmiset luottavat merkittävimpiin poliittisiin ja sosiaalisiin instituutioihin enemmän kuin EU27:ssä keskimäärin.

Päätelmät

- Vähäinen työmarkkinoille osallistuminen on merkittävä haaste, minkä vuoksi on tärkeää, että työllisyyden lisäämiseen tähtäävä politiikka kohdennetaan virallisesti rekisteröityjen työttömien lisäksi myös nuoriin, jotka eivät vielä ole siirtyneet työmarkkinoille, sekä naisiin.
- Naisten osallistumisen varmistamisella opetuksen, koulutuksen ja työpaikkojen saatavuuden avulla on kaikissa kolmessa valtiossa suuri merkitys perheiden köyhyyden torjumisessa ja yhteiskunnallisessa kehityksessä. Työn ja yksityiselämän välisen tasapainon parantamiseksi saatetaan tarvita myös alueellisesti kattavia, laadukkaita ja kohtuuhintaisia lasten ja vanhusten hoivapalveluita.
- Työn siirtäminen epäviralliselta sektorilta viralliselle sektorille tekisi mahdolliseksi kattavamman sosiaaliturvan ja loisi valtioille tuloja. Lyhytaikaisella työsopimuksella tai ilman työsopimusta työskentelevien, sosiaaliturvamaksut maksamatta jättävien ongelmiin puuttumisen olisi oltava ensisijainen tavoite erityisesti Turkissa.
- Sosiaaliseen osallistamiseen tähtäävä politiikka on suunnattava haavoittuviin ryhmiin, jotka kärsivät köyhyydestä ja puutteesta. Ponnistelut

on kohdennettava vanhuksiin yleensä ja Turkissa nuoriin, maaseutualueille, henkilöihin, joilla on alhainen koulutustaso, sekä naisiin. Vanhusten sosiaalista osallisuutta voitaisiin parantaa laajentamalla julkisten eläkejärjestelmien kattavuutta ja varmistamalla riittävät eläketulot.

- EU:n politiikan tapaan tarvitaan koulutukseen ja elinikäiseen oppimiseen suunnattuja lisäinvestointeja työmarkkinoille osallistumisen lisäämiseksi ja kansalaisten auttamiseksi pois köyhyydestä. Kansalliset kehityslinjat osoittavat, että korkeakoulutuksella on kysyntää erityisesti Turkissa ja entisessä Jugoslavian tasavallassa Makedoniassa. Korkeakoulutuksen nopea laajentuminen, kuten viimeksi mainitussa valtiossa, on kuitenkin tuonut esiin sääntelyongelmia, joihin on puututtava.
- Asuntopoliitikassa on keskityttävä riittävän laadukkaiden ja kohtuuhintaisten asuntojen tarjoamiseen alhaisemman tulotason ryhmiille. Heikkolaatuisen asumisen tason parantamiseksi tarvitaan useita erilaisia toimenpiteitä. Poliitiikka on pyrittävä edelleen ratkaisemaan asuntojen kysynnän ja tarjonnan alueellista epätasapainoa sekä helpottamaan asuntojen saatavuutta.
- Ympäristöllä on suuri vaikutus terveyteen, minkä vuoksi erityisesti kaupunkialueilla on vahvistettava ympäristön laadun parantamiseen tähtäävää politiikkaa.
- Terveystieteiden rakenteen uudistaminen investoimalla terveyttä koskeviin ennaltaehkäiseviin ohjelmiin ja kaventamalla palvelujen tarjonnan alueellisia eroja on hyvin tärkeää. Ennen kaikkea olisi keskityttävä parantamaan vanhusten terveystilannetta erityisesti Kroatiaassa ja entisessä Jugoslavian tasavallassa Makedoniassa sekä heikosta terveydestä ja kroonisista sairauksista kärsivien naisten tilannetta Turkissa. Kaikissa kolmessa valtiossa kaivataan ehdotuksia kroonisesti sairaiden tai vammaisten henkistä hyvinvointia parantavista toimista.
- Sosiaalipalvelujen tarjontaa ja julkisia palveluita on kehitettävä siten, että se tuki, jota perhe ei enää välttämättä tarjoa, voidaan jotenkin korvata. Yhteiskunnallisen ja poliittisen osallistumisen tukeminen, mukaan lukien EU:n tuki kansalaisyhteiskunnan järjestöille, voi auttaa luomaan uusia yhteiskunnallisen koheesion mekanismeja.

Lisätietoja

EQLS-raportti *Quality of life in Croatia, the former Yugoslav Republic of Macedonia and Turkey (Elämänlaatu Kroatiaassa, entisessä Jugoslavian tasavallassa Makedoniassa ja Turkissa)* on saatavissa osoitteesta <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1136.htm> Yleiskatsaus Euroopan elämänlaatu tutkimuksesta sekä tutkimustiedon sekundäärianalyysia Euroopan elin- ja työolojen kehittämissäätiön (Eurofound) sivustolla osoitteessa <http://www.eurofound.europa.eu/areas/qualityoflife/eqls/>

Tadas Leončikas, tutkimuspäällikkö
tle@eurofound.europa.eu